

DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI

KAFEDRA : “DİO-NUN İNZİBATI FƏALİYYƏTİ”.

FƏNN : “KRİMİNOLOGİYA ”

M Ü H A Z İ R Ə

MÖVZU № 13. “Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər və onların profilaktikası”.

Tərtibetdi: “DİO-nuninzibatifəaliyyəti”
kafedranın baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı

Vüqar Mansurov

B A K I 2020

MÖVZU № 13 “Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər və onların profilaktikası ”.

P L A N:

G İ R İ Ş

1. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin anlayışı və kriminoloji xüsusiyyətləri
2. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslərin şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri və bu növ cinayətlərin səbəb və şəraiti.
3. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin profilaktikası

N Ə T İ C Ə

Ə D Ə B İ Y Y A T:

1. “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 28 oktyabr 1999-cu il.
2. “Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, hüquq qaydalarının və qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 09 avqust 1994-cü il.
3. Azərbaycan Respublikası DİN-in 23 iyul 2007-ci il tarixli 388 №-li əmri: «Daxili işlər orqanlarında profilaktik işin təşkili haqqında Təlimatın təsdiq edilməsi barədə».
4. «Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 9 avqust 2005-ci il.
5. Azərbaycan Respublikası DİN-in 22.01.2020-ci il tarixli KQ-1 nömrəli Kollegiya qərarı: “2019-cu ildə cinayətkarlığa qarşı mübarizə və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə respublika daxili işlər orqanlarının fəaliyyətinin nəticələri və qarşıda duran vəzifələr haqqında”
6. N.Əliyev, V.Mansurov.Kriminologiya. Dərs vəsaiti. Bakı, 2016.
7. N.Əliyev, V.Mansurov.Kriminologiya. Dərs vəsaiti (Sual və cavablarda). Bakı, 2015.
8. N.Əliyev, V.Mansurov.Kriminologiya. Dərs vəsaiti (Sxemlərdə). Bakı, 2017.
9. Səməndərov F.Y. Kriminologiya. Dərs vəsaiti, Bakı, 2012.
10. **T.Qarayev.** “Проблемы борьбы с преступностью в Азербайджанской Республике”. Dərs vəsaiti. Bakı,1992.
11. **İ.İsmayılov.** “Преступность и уголовная политика”. Dərs vəsaiti. Bakı,1990.
12. **Ə.Piriyev.** “Криминология”. Dərslik. Bakı,1999.
13. **V.N.Kudryavtsev, V.E.Eminov.**Криминология. Dərslik. Moskva, 2004.
14. **A.İ.Dolqova.** “Криминология”. Dərslik. Moskva,2005.

15. **V.N.Burlakov, N.M.Kropaçev.** Криминология. Дәрслик. Санкт-Петербург, 2002.
16. **V.P.Salnikov.** “Криминология и профилактика преступлений”. Дәрслик. Санкт-Петербург, 2001.

G İ R İ Ş

İqtisadi və sosial sahədə yenidənqurma şəraitində Respublikamızda cinayətkarlıqla mübarizə işinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində nəzəri və təcrübi məsələlərin uğurlu həlli mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Ölkəmizdə həyata keçirilən ümum-sosial tədbirlər cinayətkarlığın səbəblərini mexaniki surətdə aradan qaldırmır. Bunun üçün ictimai və dövlət mexanizminin mütəşəkkil və gərgin fəaliyyəti tələb olunur.

Cinayətkarlıqla effektiv mübarizə aparmaq üçün onu daha dərinlən tədqiq etmək lazımdır. Kriminologiya elmi də məhz cinayətkarlıq kimi sosial təzahürü öyrənir. Bir elm kimi kriminologiya XX əsrin II yarısında yaranmışdır. Bu dövrdən etibarən bir çox mütəxəssislər cinayətkarlığın cəmiyyətin sivil inkişafı üçün real təhlükə olduğunu başa düşür və bu sosial bəla ilə mübarizə aparmaq üçün yeni metod və üsulların hazırlanmasını zəruri hesab edirdilər.

Müasir dövrümüzdə kriminoloji, biliklərə yiyələnmədən cinayətkarlığa qarşı mübarizənin effektiv təşkilini təsəvvür etmək qeyri mümkündür. Bu biliklərin istifadəsi sosial proseslərin idarə olunmasında və eynilə hüquqyaradıcı və hüquqtətbiqedici fəaliyyət zamanı zəruridir.

Kriminologiya elmi nəzəri platforma ilə birlikdə təcrübi əhəmiyyətə də malikdir. Cinayətkarlıq kimi problemi bütövlüklə anlamaqda, cinayətkarlığa qarşı mübarizədə hansı üsul və metodlardan istifadə edilməsində cinayətkarlığın vəziyyəti, strukturu, xarakteri nəzərə alınmaqla hüquqyaradıcı fəaliyyətin istiqamətlərinin müəyyən edilməsində məhz kriminoloji biliklərin yeri əvəzsizdir. Kriminologiya hüquq mühafizə orqanlarının işçilərinə cinayətlərin statistik göstəricilərinə düzgün təcrübi nəticələr əldə etməkdə kömək edir və onları profilaktik xarakterli tədbirlərin tətbiq edilməsində, həmçinin hüquq mühafizə fəaliyyətinin gücləndirilməsinə yönələn tədbirlərin həyata keçirilməsində istiqamətləndirir.

Kriminoloji biliklərə yiyələndikdən sonra hər bir insan cinayətkarlıq kimi problemə sadə şəkildə yanaşmayacaqdır. Cinayətkarlıq sosial təzahür olduğu üçün özünə qarşı kompleks yanaşma tələb edir.

Cinayətkarlıq da cəmiyyət kimi canlı və dəyişkəndir. Cəmiyyətdə baş verən dəyişikliklər cinayətkarlığın inkişafına təsir edir. Stabil siyasi durum, stabil iqtisadiyyat cinayətkarlığın azalmasının əsas meyarlarından biridir. Lakin bu sahədə kriminoloji proqnozlara əsaslanmaqla kompleks iqtisadi, sosial, siyasi, tərbiyəvi, hüquqi tədbirlər tələb olunur. Göründüyü kimi mövcud cəmiyyətimizin perspektivli inkişafı üçün hüquq mühafizə orqanları əməkdaşlarının kriminoloji biliklərlə silahlanması vacib amildir.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlər də cinayətkarlığın təhlükəli və transmilli xarakter daşıyan növlərindən biridir. Bu səbəbdən narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin ətraflı tədqiqinə ehtiyac vardır.

**§ 1. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin
anlayışı və kriminoloji xüsusiyyətləri.**

Cəmiyyəti sosial tənəzzülə sürükləyən neqativ təzahürlərdən biri də narkomanlıqdır. Narkomanlıq artıq bütün sivil dövlətləri narahat edən global problemə çevrilmişdir.

Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi ilə əlaqədar yaranan ictimai münasibətlər «Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında» 28 iyun 2005-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir.

Cinayətkarlığın təhlükəli növlərindən olan narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlər insanın həyatı və sağlamlığına dağıdıcı zərbə vuraraq cəmiyyətin ahəngdar və perspektiv inkişafını ləngidir. Ümumdünya səhiyyə təşkilatının məlumatına əsasən dünyada 1 milyardan çox narkoman vardır. Azərbaycan Respublikasında isə ekspert qiymətləndirmələrinə görə narkomanların sayı 300 mindən çoxdur, bu isə 14-55 yaşlarında olan əhalinin 10%-ni təşkil edir.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlər – narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi ilə əlaqədar yaranan ictimai münasibətlərə qəsd edən cinayətlərin cəmidir.

Narkotik vasitələrlə bağlı istifadə edilən əsas anlayışlar aşağıdakılardır:

–**Narkomanlıq**-narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin sui-istifadəsi nəticəsində yaranmış narkotik vasitələrdən və psixotrop maddələrdən psixi və ya fiziki asılılıqla ifadə olunan xəstəlik vəziyyətidir.

Narkotik vasitələr və psixotrop maddələr əsasən mərkəzi sinir sisteminə təsir göstərir və az dozalarda qəbul edilərkən psixi rahatlıq, eyforiya, böyük dozalarda isə sərxoşluq, narkotik yuxu əhval-ruhiyyəsi yaradır.

–**Eyforiya** - emosional coşğunluq, həzz, sakitlik əhval-ruhiyyəsi, həyat fəaliyyətinin artması hissiyatıdır. Xüsusilə, narkotik-lərin qəbulunun başlanğıc mərhələsində daha güclü təsirə malikdir.

– **narkotik vasitələr** – BMT-nin 1961-ci il tarixli «Narkotik vasitələr haqqında» Vahid Konvensiyasında, 1971-ci il tarixli «Psixotrop maddələr haqqında» Konvensiyasında, 1988-ci il tarixli «Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə haqqında» Konvensiyasında, habelə Azərbaycan Respublikasının qanun ilə təsdiq olunmuş siyahılarda belə təsnif edilmiş sintetik və ya təbii mənşəli maddələr, onların preparatları, o cümlədən tərkibində narkotik maddələr olan bitkilərdir;

– **psixotrop maddələr** – BMT-nin 1971-ci il tarixli «Psixotrop maddələr haqqında» Konvensiyasında, 1988-ci il tarixli «Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə haqqında» Konvensiyasında, habelə Azərbaycan Respublikasının qanunu ilə təsdiq olunmuş siyahılarda belə təsnif edilmiş sintetik və ya təbii mənşəli maddələr, onların preparatlarıdır;

– **prekursorlar** - narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin hazırlanması məqsədi ilə istifadə edilən kimyəvi maddələr və onların duzları, habelə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə yuxarıda göstərilən kateqoriyalara aid edilmiş və idxalına, ixracına, tranzit nəql edilməsinə və istehsalına lisenziya (xüsusi razılıq) tələb olunan kimyəvi maddələr və onların duzlarıdır;

– **narkomanlıq xəstəliyinə düçar olan şəxs** – narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin sui-istifadəsi nəticəsində onlardan psixi və (və ya) fiziki asılılıq vəziyyətinə düşən, o cümlədən psixi və davranış pozuntuları ilə müşahidə olunan və barəsində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müyyən edilmiş qaydada narkoloji-tibb müəssisəsi tərəfindən «narkomanlıq» diaqnozu təyin edilmiş şəxsdir.

**Narkomanlıq üçün səjiyyəvi olan əlamətlər aşağıdakılardır:
(sindromlar).**

1. **Psixi asılılıq-** psixoloji rahatlığın yalnız narkotikin qəbul edilməsindən sonra yaranması, narkotikin qəbul edilməsi imkanından məhrum olduqda şəxsdə narazılıq, emosional düşgünlük yaranır.

2. **Fiziki asılılıq-**narkotikə qarşısızalmaz meylin inkişafı ilə xarakterizə olunur. Onun xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

- 5-7 gün ərzində davam edən xoşagəlməz ağrılar olur. İlk sutkalar tərləmə, orqanizmdə hərarətin və göynəmələrin, daha sonra əzələlərdə və oynaqalarda ağrıların olması, 3 sutkadan sonra isə psixozlar, qıc olmalar müşahidə edilir.

Narkomanlıq toksikomanlığın formalarından biridir. Toksikomanlıq-zəhərləmə və ya zəhərləməyə meylidir. Kriminologiyada toksikomanlıq dedikdə qeyri ənənəvi yolla narkotik vasitələrin psixotrop maddələrin hazırlanması (kustar üsulu ilə) və qəbulu başa düşülür. Bu cür maddələr adətən yapışqandan, ayaqqabı kremindən, lak və boyalardan və s. maddələrdən hazırlanır.

Narkomanlıqla cinayətkarlığın əlaqəsinin səciyyəvi xüsusiyyətləri:

1. Narkotikin təsiri altında insan özünə nəzarət kimi funksiyasını itirmiş olur.
2. Narkotik vasitələrə kəskin meyl insanı jinayət törətməyə vadar edir.
3. Narkomanların əksəriyyətinin narkobiznesin fəal üzvlərinə çevrilirlər.
4. Narkotikin qəbul edilməsi şəxsin jinayətkar qrupa jəlb edilməsinə səbəb ola bilər.

Narkomanlığın inkişafına təsir edən faktorlar:

1. Jəmiyyətin mənəvi durumunda olan tənəzzül, ideoloji boşluq, ictimai şüurda pozitiv idealların olmaması;
2. Narkomafiyanın inkişafı ilə əlaqədar onun kriminogen duruma və ümumiyyətlə narkomanlığın inkişafına təsiri.

3. Gənclər siyasəti ilə əlaqədar dövlətin həyata keçirdiyi tədbirlərdə yol verilən nöqsanlar və ya tədbirlərin lazımi səviyyədə aparılmaması.

4. Tibb müəssisələrinin narkomanlıqla əlaqədar effektiv profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməməsi.

5. Əhalinin əksər təbəqəsinin mədəni səviyyəsinin aşağı olması.

6. Sosial nəzarətin ictimai təşkilatların narkomanlığa qarşı mübarizədə profilaktik tədbirlərinin uyğun səviyyədə aparılmaması.

7. Ailədə və məktəbdə narkomanlığa qarşı tərbiyəvi işin aparılmasında hazırlığın qeyri-qənaətbəxş olması.

8. Narkomanlığa qarşı təbliğatda kütləvi informasiya vasitələrinin, tanınmış ictimai xadimlərin passiv iştirakı.

9. Hüquqi tərbiyə və hüquqi təbliğat sisteminin aşağı səviyyədə olması.

10. Gənclərin və uşaqların boş vaxtlarının səmərəli təşkilində dövlət orqanlarının passivliyi.

11. HMO-nın fəaliyyətində yol verilən nöqsanlar.

12. Qanunvericiliklə bağlı problemlər.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində narkotik vasitələrinə və psixotrop maddələrin dövriyyəsinə yalnız onların tibbi praktikada, elmi-tədqiqat işlərində tətbiqi və cinayətkar fəaliyyətin qarşısının alınması məqsədi ilə yol verilir.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlər qlobal xarakter daşdığından dünyanın bir neçə ölkələrini əhatə edir. Onlar istehsalçı, istehlakçı, tranzit ölkələrinə bölünməklə qruplaşdırılır.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin yüksək tempə inkişafı onların daşınmasının müəyyən marşrutları üzrə həyata keçirilməsini şərtləndirmişdir.

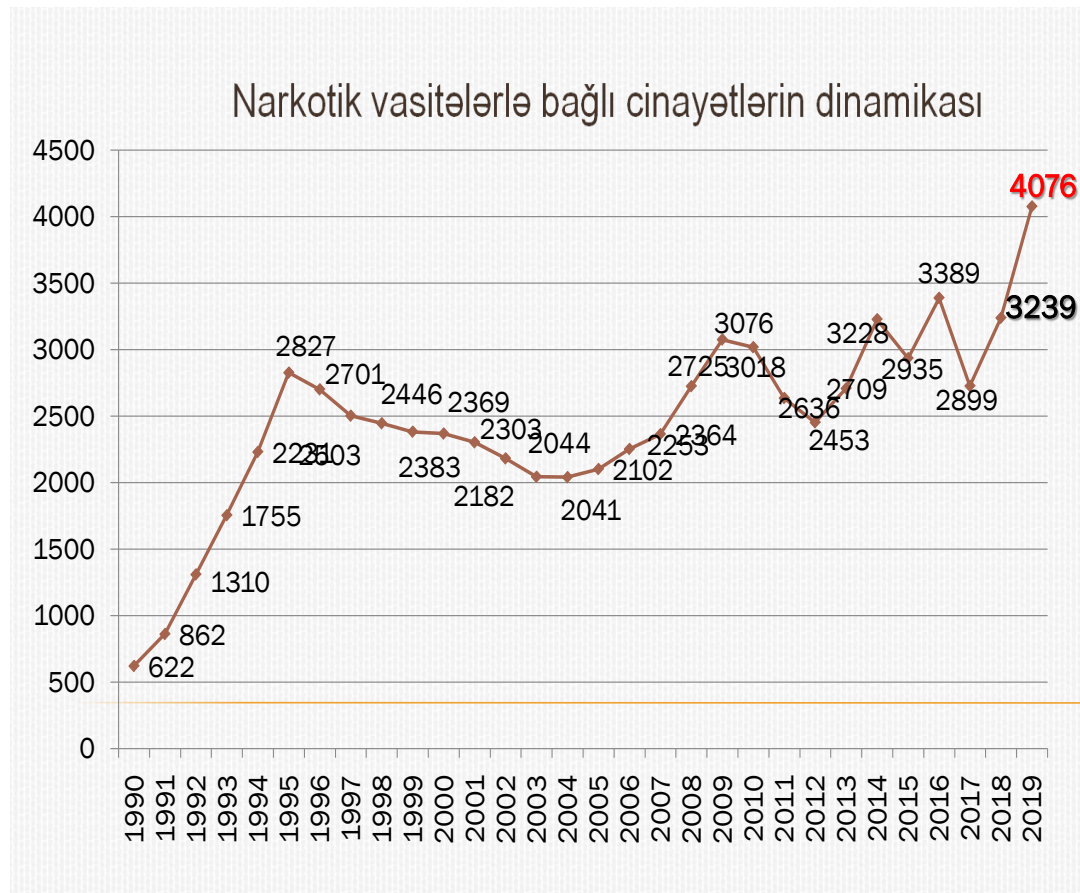
Naroktik vasitələrin daşınmasının aşağıdakı marşrutları vardır:

1) Əfqanıstan, Pakistan, İran, Türkiyə, Balkan ölkələrindən Avropa ittifaqı ölkələrinə (opiatlar – morfin, heroin);

2) Cənubi Amerikadan Şimali Amerikaya (kokain);

3) Mərakeş, İspaniyadan Avropaya (çətənə-həşiş, marixuana);

- 4) Əfqanıstan, Mərkəzi Asiya, Qafqaz ölkələrindən Avropaya.
- 5) Cənubi Amerika, Qərbi və Cənubi Afrikadan Avropaya;
- 6) Myanma, Çindən (Honkonq, Tailand) ABŞ-na;
- 7) Poçt xidmətləri və kommersiya fəaliyyəti vasitəsi ilə.

Sual 2 Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslərin şəxsiyyətlərinin xüsusiyyətləri

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslərin şəxsiyyəti- qanunla cinayət sayılan əməli törətməkdə təqsirli olan şəxsin kriminal davranışına təsir göstərən sosial əhəmiyyətli xüsusiyyətlərin, əlamətlərin, əlaqələrin, münasibətlərin məjmusudur.

Kriminologiyada cinyaətkarın şəxsiyyəti anlayışı ətrafında müəlliflər arasında fikir ayrılığı vardır. Mübahisə ilk növbədə cinayətkarın şəxsiyyəti anlayışının yalnız konkret fərdin mahiyyətini və onun sosial xarakteristikasını nəzərdə tutması, yaxud da bu anlayışın həm də müəyyən ümumiləşdirilmiş tipi də ifadə etməsi ətrafında olmuşdur.

Bəzi müəlliflərin fikrincə, cinayətkarın şəxsiyyəti problemi ancaq ayrıca cinayətlər üçün əhəmiyyətlidir. Belə ki, cinayətkarın şəxsiyyətinin öyrənilməsi konkret formada nə üçün cinayəti törətmişdir sualına cavab verir. Cinayətkarın şəxsiyyəti anlayışına belə yanaşıl-dıqda onun ümum-kriminoloji əhəmiyyəti itir, çünki cinayətkarlıq kütləvi sosial hadisə kimi konkret cinayəti törədənin fərdi xüsusiyyətləri ilə izah edilə bilməz.

Cinayətkarın şəxsiyyətinin öyrənilməsinin əhəmiyyətinə dair belə mövqeyi əksər müəlliflər müdafiə etmir. Bir tərəfdən, cinayətkarın şəxsiyyətinin xüsusiyyətinin konkret cinayəti törədən halların mexanizminə daxil olduğunu qəbul etmək, digər tərəfdən isə, onun cinayətkarlıqla əlaqəsini bütövlükdə inkar etmək düzgün hesab edilə bilməzdi.

Törədilmiş cinayətdə fərdin sosial mahiyyəti ifadə olunur. Buna görə də təqsirkarın sosial-psixoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi konkret iş üzrə təqsir dərəcəsinin və cəza tədbirinin, məlum cinayətin səbəbləri və ona yanaşma kimi məsələlərin müsbət həllinə imkan verir.

Lakin kriminologiya elmi yalnız cinayət törədən ayrıca şəxsləri öyrənməklə kifayətlənmir, daha çox sosial tip kimi onları xarakterizə edən ümumi, təkrar olunan əlamətləri tədqiq edir.

Bəzi müəlliflər cinayətkarın şəxsiyyətinin ümumi anlayışına, onun elmi və təcrübi əhəmiyyətinə şübhə ilə yanaşır.

Qeyd edilirdi ki, cinayətkarın şəxsiyyətini cinayət törətməyənlərin şəxsiyyətindən fərqləndirən elə spesifik xüsusiyyətlər yoxdur.

Cinayətkarın şəxsiyyətinin ümumi anlayışının zəruriliyini şübhə altına alan müəlliflər, eyni zamanda sosial tip kimi cinayətkar tiplərin tədqiq edilməsinin zəruriliyini qeyd edirlər.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslərin şəxsiyyəti mürəkkəb sosial təzahürdür və mühüm əhəmiyyəti olan aşağıdakı məsələlərin tədqiqini nəzərdə tutur:

- ◆ cinayət törədənin cəmiyyətə zidd yönəlişi və şəxsiyyətinin sosial təhlükəliliyi;
- ◆ şəxsiyyətdə sosial və bioloji amillərin nisbəti;
- ◆ cinayəti törədənin şəxsiyyətini şərtləndirən səbəblər (neqativ sosial-psixoloji xüsusiyyətləri püxtələşdirən səbəblər və şəraitlər);
- ◆ konkret kriminal davranışın təzahürlərinə kömək edən hallar və fərdi kriminal davranışın mexanizmi;
- ◆ cinayəti törədənlərin şəxsiyyətlərinin təsnifi.

Kriminologiya cinayət törədənlərin şəxsiyyəti ilə bağlı göstərilən məsələlərin tədqiqində ümumsosial təlimə və digər elmlərin nailiyyətlərinə istinad edir.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslər arasında son zamanlar cavanlaşma müşahidə edilməkdədir. Beləki, əvvəl 17-18 yaşlarında olan şəxslər narkomanların erkən yaş kateqoriyasını təşkil edirdilərsə artıq bu 15 yaşdır.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslərin tipologiyası:

- 1) təşkilatçılar;
- 2) istehsalçılar;

- 3) ekspeditorlar (poçtalyon);
- 4) narkotikvasitələrintopdansatışıləməşğulolanlar;
- 5) alıcılar;
- 6) reklamçılar;
- 7) mühafizəçilər;
- 8) xəzinədarlar;
- 9)

narkotikvasitələrinqanunsuzdövriyyəşindənəldəedilənçirklipullarınıyuyulmasıil əməşğulolanşəxslər;

- 10) himayədarlar.

Narkotik vasitələrlə bağlı törədilən cinayətlərin əsas səbəbləri:

- iqtisadi sistemli krizis (leqal iqtisadiyyatın kölgəli iqtisadiyyata tranformasiya olunması);
- sosial, mənəvi, siyasi sahələrdə tənəzzül;
- qanunların entropiyası (qeyrimüəyyənliyi);
- ölkənin coğrafi vəziyyəti;
- sərhədlərin şəffaflığı;
- tibbi profilaktikanın həyata keçirilməməsi;
- ölkə əhalisinin müharibə vəziyyətində olması və s.

§ 3. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin profilaktikası.

Ümumilikdə narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin profilaktikasına yönəldilmiş tədbirlər aşağıdakı qaydada sistemləşdirilir:

1) narkotik vasitələrin dövriyyəsinə sərt qadağaların qoyulması istiqamətində həyata keçirilən profilaktik tədbirlər;

2) narkotik vasitələrin leqallaşdırılmasına yönəldilmiş profilaktik xarakterli tədbirlər;

3) narkotik vasitələrin dövriyyəsinə qoyulmuş sərt qadağalarla onun leqallaşdırılmasına yönəldilmiş profilaktik tədbirlərin uzlaşdırılması.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin profilaktikasına yönəldilmiş tədbirlər sist emim əzmununə görə dətəsnifətləndirilir:

1. İnzibati-hüquqi tədbirlər.
2. Cinayət-hüquqi tədbirlər.
3. Tibbi xarakterli tədbirlər.
4. Təşkilati tədbirlər.

Tibbi tədbirlər.

Şəxsin narkomanlıq xəstəliyinə düçar olmasının müəyyən edilməsi və ya tədqiqlənməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada narkoloji-tibb müəssisələrində həyata keçirilir.

Şəxsin tibb yoxlamadan keçməsi haqqında həkim-məsləhət komissiyasının tərtib etdiyi rəydə onun narkomanlıq xəstəliyinə düçar olub-olmaması, düçar olduğu halda xəstəliyin mərhələsi və bununla əlaqədar müalicəyə ehtiyac dərəcəsi əks etdirilməlidir. Narkotik vasitələrdən və psixotrop maddələrdən sui-istifadə edən və barəsində narkomanlıq diaqnozu təyin edilmiş şəxsin ambulator və ya stasionar şəraitdə müalicəyə ehtiyacı müəyyən edildikdə, həkim-narkoloq həmin şəxsə könüllü surətdə müalicə kursu keçməyi təklif edir və buna razılıq verildikdə həmin şəxsə narkoloji-tibb müəssisəsinə müalicə üçün göndəriş verir. Cinayət törətmiş narkomanlar

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada məcburi müadəcə olunurlar.

İnzibati-hüquqi tədbirlər.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydaları pozmaqla narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarının istehlakına narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarının satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanılması, daşınması və ya göndərilməsi, habelə narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin qanunsuz hazırlanması və ya emalında istifadə etmək məqsədi ilə prekursorların satış məqsədi olmadan şəxsi istehlak miqdarında hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanılması, daşınması və ya göndərilməsi; narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarının qanunsuz istehlakına yol verilməsi; satış məqsədi olmadan narkotik xassəli bitkilərin şəxsi istehlak miqdarında əkilməsi, becərilməsi və ya yetişdirilməsi; narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarının istehlakı və ya daşınması hallarının, habelə belə istehlak nəticəsində yaranmış sərxoşluq vəziyyətinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə keçirilən tibbi müayinədən boyun qaçırma inzibati məsuliyyətin yaranmasına səbəb olur.

Cinayət-hüquqi tədbirlər.

Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəindən əldə edilmiş gəlirlərin leqallaşdırılması və istifadə edilməsi, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydaları pozmaqla narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin satılması, onların satış məqsədilə və ya belə məqsəd olmadan, şəxsi istehlak miqdarından artıq olan miqdarda hazırlanması, kultivasiyası, əldə edilməsi, saxlanması, daşınması və

ya göndərilməsi, habelə narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və prekursorları talama və ya zorla alma, narkotik vasitələri və psixotrop maddələri əldə etmək hüququ verən rəspetlərin verilməsi, eləcə də narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin insanların kütləvi olduqları yerlərdə və ya açıq şəkildə istehlakı, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin istehlakına cəlb etmə, təhrik etmə, yaxud yol vermə və ya köməklik etmə, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin şəxsin iradəsinə zidd olaraq onun orqanizminə yeridilməsi və ya qidaya, ərzaq məhsullarına, içkilərə əlavə edilməsi, o cümlədən narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunvericiliklə müəyyən edilmiş dövriyyə qaydalarının, yaxud onlardan istifadə etməklə insan hüquqlarının pozulmasına yönəldilmiş digər hərəkətlər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada cinayət məsuliyyətinə səbəbdir.

Narkotik vasitələrlə bağlı törədilən hüquq pozuntuların qarşısının alınması məqsədi ilə həyata keçirilən təşkilati tədbirlərdən biri də narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların dövriyyəsinə, habelə narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsində iştirak edən, o cümlədən narkomanlıq xəstəliyinə düçar olan şəxslərə dair ümummilli məlumat bankının yaradılmasıdır.

Ümummilli məlumat bankı aşağıdakı 3 bölmədən ibarət olur:

- narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların dövriyyəsinə və belə dövriyyədə iştirak edən şəxslərə dair məlumat bölməsi;
- narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsinə və belə dövriyyədə iştirak edən şəxslərə dair məlumat bölməsi;
- narkomanlıq xəstəliyinə düçar olan, narkotik vasitələrdən və psixotrop maddələrdən sui-istifadə edən şəxslərə dair məlumat bölməsi.

Ümummilli məlumat bankına göndərilən məlumatlar aşağıdakılardır:

Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən:

– narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların dövriyyəsində iştirak etdiyinə görə cinayət və inzibati məsuliyyətə cəlb edilmiş şəxslər barədə;

– qanunsuz dövriyyədən götürülmüş narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və prekursorlar barədə

Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi və Respublika Baş Prokurorluğu tərəfindən:

– narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsində iştirak etdiyinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmiş şəxslər barədə;

– qanunsuz dövriyyədən götürülmüş narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və prekursorlar barədə.

Ədliyyə Nazirliyinin müvafiq xidməti tərəfindən:

– azadlıqdan məhrum etmə yerlərində narkomaniya-ya qarşı müalicə keçən şəxslər, məcburi müalicənin tətbiq edilməsi, cəzanın müddəti və onun icra olunduğu yer, narkoloji xəstənin cəzanı icra edən müəssisədən azad olunması, habelə barəsində məcburi tədbirlərin dayandırılması, təxirə salınması qərarı olan şəxslər haqqında.

Dövlət Gömrük Komitəsinin müvafiq xidmətləri tərəfindən:

– tibbi məqsədlərlə istifadə etmək üçün respubli-kaya gətirilən və gömrük qeydiyyatından keçmiş narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və prekursorlar barədə;

– qaçaqmalçılıq yolu ilə keçirilərkən gömrük orqanları tərəfindən aşkar edilmiş narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların növü və miqdarı barədə;

– narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qaçaqmalçılıq yolu ilə daşınması və gizlədilməsi üçün istifadə olunmuş nəqliyyat vasitələri barədə;

– narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və prekursorları qaçaqmalçılıq yolu ilə keçirərkən gömrük məntəqəsində saxlanılmış şəxslər barədə;

– qanunsuz dövriyyədən götürülmüş narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və prekursorlar barədə;

–narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyəsində iştirak etdiyinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmiş şəxslər barədə.

Dövlət Sərhəd Xidmətinin müvafiq xidmətləri tərəfindən:

– nəzarət-buraxılış məntəqələrindən kənarında sərhəddən qaçaqmalçılıq yolu ilə narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların keçirilməsi faktları barədə;

– narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və prekursorları qaçaqmalçılıq yolu ilə keçirərkən sərhədçilər tərəfindən saxlanılmış şəxslər barədə.

Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq xidmətləri tərəfindən:

– tibbi məqsədlərlə istifadə etmək üçün respublikaya gətirilən narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların siyahısı və miqdarı barədə;

– tibbi məqsədlərlə istifadə etmək üçün ölkəyə gətirilmiş narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların Mərkəzi Aptek Bazası və rayonlararası aptek anbarlarına paylanması barədə;

– məhkəmə-narkoloji ekspert komissiyalarının keçirdiyi ekspertizalar nəticəsində narkoman və ya toksikoman kimi müəyyən edilmiş şəxslər barədə

– narkoloji tibb müəssisələrində ümumi əsaslarla müalicə olunan və ya profilaktik qeydiyyatda olan şəxslər barədə;

– narkomanlıq xəstəliyinə düçar olan şəxslər barədə detoksifikasiyanın aparılması barədə;

– sərxoşluq halının müəyyən edilməsi məqsədi ilə aparılan tibbi müayinə nəticəsində şəxsin narkotik vasitələri və psixotrop maddələri istehlak etməsinin müəyyən edilməsi barədə;

– narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və prekursorlarla bağlı tibbi fəaliyyət növü ilə məşğul olmaq üçün verilmiş xüsusi razılıq barədə bildiriş (bildirişdə təşkilatın tam adı, fəaliyyət növü, hüquqi ünvanı, müəssisənin təsisçiləri barədə məlumatlar, xüsusi razılığın müddəti, istifadə olunan

narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların azərbaycanca və latınca adı, saxlanma yeri, müddəti göstərməlidir);

– könüllü olaraq anonim müalicə kursu keçmək üçün müraciət etmiş narkoman şəxslər haqqında (məlumat kodlaşdırılmış qapalı bölmədə saxlanılır).

Ümummilli məlumat bankına informasiyaların vaxtlı-vaxtında göndərilməsinə nəzarət etmək və oradan məlumat alınmasını təşkil etmək üçün Daxili İşlər, Milli Təhlükəsizlik, Ədliyyə, Səhiyyə Nazirliklərində, Dövlət Gömrük Komitəsində, Dövlət Sərhəd Xidmətində, Respublika Baş Prokuroruğunda cavabdeh şəxs təyin olunur.

Ümummilli məlumat bankına daxil edilmiş məlumatların düzgünlüyünə, onlarda müvafiq dəyişikliklərin mütəmadi olaraq aparılmasına görə yuxarıda göstərilən aidiyyəti dövlət orqanlarının məsul əməkdaşları məsuliyyət daşıyırlar.

NƏTİCƏ

Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazandıqdan sonra beynəlxalq dövlətlər birliyinin tamhüquqlu üzvü kimi əsrlərin sınağından çıxmış ümumbəşəri dəyərlərin üstünlüyünü qəbul edərək demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunu özünün inkişaf yolu seçmişdir.

Ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi dövlətimizin ali məqsədi kimi bəyan edilmişdir. Azərbaycan dövləti siyasi-hüquqi potensialından tam istifadə etməklə və məqsədə nail olmaq və müvafiq hüquqi mexanizmlər yaratmaq üçün tədbirlər görür.

Ölkənin perspektiv inkişafını təmin etmək üçün qarşıda duran əsas vəzifələrdən biri də cinayətkarlığa və cinayətkarlığı doğuran sosial neqativ təzahürlərə qarşı mübarizə konsepsiyasının hazırlanmasıdır. Belə bir konsepsiyanın hazırlanması cinayətkarlıqla bağlı olan sosial neqativ təzahürlərin öyrənilməsi və onların inkişafına təsir göstərən faktorların təhlil edilməsidir.

Mövzuda narkomanlığın cəmiyyəti sosial tənəzzülə sürükləyən neqativ təzahürlərdən olması ön plana çəkilmişdir. Narkomanlığın cinayətkarlıqla əlaqəsinin səciyyəvi xüsusiyyətləri, narkomanlığın inkişafına təsir edən faktorlar barədə məlumatlar verilmiş, xarakterik əlamətləri göstərilmişdir.